

פרשת בלק

"כָּטַל מֵאֵת ה', כְּרִבִּיּוֹת עָלַי-עֶשֶׂב"

ניתן לחשוב כי כמות הנזלים שהטל מכיל היא זניחה, אך מחקרים מראים כי במקומות שבהם יש מעט גשם, כמו במדבריות ובאזורים צחיחים אחרים, הטל מהווה חלק בלתי מבוטל ולפעמים אף משמעותי ביותר במאזן המים בצמחי המדבר, שכן הוא מקור נזלים קבוע גם בעונות הקיץ. שדות מעובדים ניתן להשקות, אך צמחייה טבעית חייבת את אספקת המים הקבועה של הטל כדי לשרוד. אמנם הכמויות קטנות, אך הן קבועות, ולצמחי המדבר שיטות משלהם לאגור מים ולבזבז כמה שפחות מהם.

לעומת הטל, "רביבים" הינם מטר רב (רד"ק), או כפי שמגדיר האברבנאל "גשמים גסים ורבים שירדו על העשב". בתנ"ך הם מוזכרים גם בירמיהו ובחומש דברים: וַיִּמְנְעוּ רְבִיבִים, וּמִלְקוֹשׁ לֹא הָיָה (ירמיהו ג ג), "יַעֲרֹף כְּמָטָר לְקַחֵי, תִּזְלַל כְּטַל אֶמְרָתִי, כְּשֶׁעִירָם עָלַי-דָּשָׁא, וְכְרִבִּיּוֹת עָלַי-עֶשֶׂב" (דברים לב ב).

ממטרים נוצרים כאשר השמש מחממת את מצבורי המים על פני כדור הארץ (אוקיינוסים, ימים, אגמים ועוד..) וגורמת למים להתאדות. השמש מחממת גם את האוויר והופך דליל יותר ומתחיל לעלות מעלה ביחד עם אדי המים, לגובה שבו האוויר קר יותר. ככל שעולים גבוה יותר, לחץ האוויר פוחת והוא מתפשט. במהלך ההתפשטות, האוויר ואדי המים מתקררים. כשהם מתקררים לטמפרטורה נמוכה דיה, יכולים הם להתעבות לטיפות או לגבישי קרח קטנים ההופכים לענן. התעבות זו מתרחשת סביב גרעיני התעבות, שהם חלקיקי אבק, פיח, אבקני צמחים וכדומה (תופעה דומה לזו שתיארנו לעיל בהתעבות הטל). בענן, טיפות המים וגבישי הקרח מתאחדים לטיפות גדולות יותר. כאשר הטיפה גדולה וכבדה מספיק היא תרד למטה כגשם. הטיפות בדרך לאדמה ובעוברן לעיתים דרך שכבת אוויר קר יכולות לקפוא ולהפוך לברד. במידה וטמפרטורת הענן נמוכה מאד, הטיפות יקפאו כבר בתוכו. הן יהפכו לגבישי קרח וירד שלג.

לסיכום, ניתן לומר כי המים מסמלים את השפע אותו משפיע הקב"ה בעולמנו והם מקור החיות לצומח ולחי. ישנם שני אופנים בהם יורדים המים לעולם - טל ומטר. ניתן לראות בשני אופנים אלה שתי הנהגות שונות של הקב"ה להיטיב עם בריותיו¹, וממנו ניתן ללמוד גם שני סוגי הנהגות בתחום החינוך.

הטל נוצר כמעט כל השנה, בעדינות, הכל נהנים ממנו, הוא מחזק את הצמחים ומרווה אותם.

המטר לעומתו, יורד בחזקה ויש בכוחו להצמיח, לגדל ולפתח את החי והצומח, אך יש פעמים בהם הוא יורד בעוצמה או בעיתוי שאינם מתאימים ויכול להזיק ליבולים או להולכי דרכים.

סגנונות הנהגה אלה נחוצים שניהם. לעיתים חשוב לשמר ולטפח ברכות ובמידה את הקיים, ולעיתים רק התעוררות גדולה חזקה ופעילה יכולה לעורר צמיחה גדולה.

בהפטר פרשת בלק, הנביא מיכה בחזונו על אחרית הימים, מחזק את השורדים החוזרים משעבוד הגולה. הוא מבטיח להם תקופת פריחה מחדש, בטחון ושפע שיגיעו אך ורק מאת הקב"ה (המלבי"ם, מיכה ה' ו'), "וְהָיָה שְׂאִרִית יַעֲקֹב, בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים, כְּטַל מֵאֵת ה', כְּרִבִּיּוֹת עָלַי-עֶשֶׂב--אֲשֶׁר לֹא - יִקְנֶה לְאִישׁ, וְלֹא יִיחַל לְבְנֵי אָדָם" (מיכה ה' ו').

מסביר האברבנאל: כפי "שאותו הטל והמטר לא יבא בסיבת אדם, כי אם מה".... כך שארית יעקב לא יבקש משום אומה אחרת עזרה "כי לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם שיצילהו ויושיעהו, אבל יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות, ובו ישימו ביטחונם ולא בבני אדם.."

לאגלי הטל ולרסיסי הגשם יש תפקיד חשוב בחידוש הטבע, אך בעוד שירידת הגשם יכולה להיעצר: "ועצר את השמים ולא יהיה מטר" (דברים י"א), **הטל** לעומתו - על פי חז"ל, לא נעצר: "שאלמלא הן (הטל והרוחות) אין העולם מתקיים" (רש"י, תענית ג ע"א).

ה'אלשיך' הקדוש, בפירושו לעמוס (ה' י"ד) רואה בהבדל שבין גשם וטל את ההבדל שבין יראה לאהבה: הגשם בעוצמתו מחיה את העולם, אך בזעף. לעיתים הוא אף סימן קללה, כאשר יורד הוא בקיץ. הכתוב מדמה את ירידת הגשם לפעולת עריפה - יערוף כמטר לקחי (דברים לב ב'), לפי פירוש זה, הגשם מסמל את הייסורים ואת מידת היראה. לעומתו הטל יורד בנחת, וגם בקיץ אינו סימן קללה. הכתוב מייחס לו פעולה 'רכה' - תזל כטל אמרתי (שם). לפיכך מסמל הטל את מידת האהבה.

מה הוא הטל? מה הם רביבים? ומה ההבדל ביניהם מבחינה מדעית?

טל הוא משקע מימי המתגבש בעיקר במשך הלילה, עקב צניחת הטמפרטורה, על גבי משטחים אשר היו חשופים לקרינת השמש במשך היום. אדי המים שהיו באוויר הפתוח במשך היום, מתעבים בלילה על המשטחים לכדי טיפות, המאפיינות את שעות הבוקר המוקדמות.

מדוע זה קורה?

האוויר בטמפרטורה ספציפית יכול להכיל כמות מסוימת של אדי מים בצורת גז (אוויר חם יכול להכיל יותר אדי מים מאשר אוויר קר). מתחת ל**טמפרטורה זו**, הנקראת טמפרטורת "נקודת הטל", אדי המים יתעבו לטיפות. ניתן להגדיר את טמפרטורת "נקודת הטל", כטמפרטורה אליה יש לקרר את האוויר על מנת להגיע לרוויה של 100% כאשר אנו נמצאים בלחץ אטמוספרי קבוע. בנקודה זו יתחילו אדי המים להתעבות וייווצר טל.

נציין כי, 100 אחוז לחות יחסית, אין משמעו שכל האוויר הוא מים ושאין חמצן לנשימה, אלא שהאוויר כבר מכיל את כל כמות המים המקסימלית שהוא יכול להכיל בטמפרטורה מסוימת.

תופעה זו של התעבות טיפות מים על משטח מופיעה גם על מראה קרה בחדר רחצה חם, סביב לפחית משקה קר מאד, על משקפיים קרות הנחשפות לחום, על חלון מכונית מחוממת ביום חורף קר וגם בלילה על הקרקע ועל הצמחייה.

1 הרב דוד לוי, "ותן טל ומטר לברכה".